

HISTORIK A LÁSKA

Každá historická práce, která má splnit své vlastní poslání, předpokládá jistou lásku historikovu k tomu, co učinil předmětem svého obrazu. Ne nadarmo opravil kdysi v proudu svých seminárních cvičení Josef Pekař svůj výrok, že základem historikovy práce je skepse — hlubším postřehem, že základem historikovy práce je láska. Neboť eros jako tvárná síla lidské duše napomáhá nejen bystrosti postřehu, ale i síle obrazivosti, činí nás vnímavějšími k věcem, jež by pohledu tímto citem nezesílenému unikly, dovoluje nám vžívat se hlouběji v osobnost, kterou pozorujeme, a dává nám chápat mnohé, co bychom snad přešli soudem příliš lehkým. (—)

Bylo zcela přirozené, vyšel-li jsem i na své první pouti za obrazem panování Karlova — v knížce „Doba Karla IV.“, kterou jsem napsal kdysi, abych vyrval drahou mi postavu argumentaci nacistických pseudovědců a agitátorů, zneužívajících ji ke svým účelům — ze svého rodného kraje.

Rozhodl jsem se posléze vymeziti světelný proud, který bych rád vrhl na postavu Karlovu, především stanoviskem dějin duchových, zřeknuv se nejen úkolu sledovati, jak zvolna a za okolností namnoze dosti svízelných vytvářel Karel IV. nové politické skutečnosti v prostoru středo- a západoevropském, ale i lákavé — po posledních pracích Reinckeových, Mendlových aj. — ctižádosti podati vylíčení jeho hospodářských snah a tvořivých výsledků. Moje úvahy zvážila tu nejen povšechná orientace mé práce historické vůbec, mířící především k proměnám lidského ducha, chceme-li pochopiti výsledky tvůrčí činnosti jednotlivcovy, a že poznání ducha je prvním předpokladem plného a spravedlivého zhodnocení toho, co se tomuto jednotlivci podařilo vytěžit z konkrétní situace hospodářské či politické, příp. rozpoznání, co se mu dostalo u nevidomé štědrosti náhody. Právě u Karla IV., jemuž nacistická historická pseudověda vytkla — nejvýrazněji v knize Pfitznerově — nedostatek tvořivosti, nutno položit důraz na jeho duchové základy, které jsou nezfalšovatelným kriteriem v dilematu, pokud tento panovník byl naplňovatelem a dovršitelem starších vývojových předpokladů a pokud představoval ducha naplněného novým myšlenkovým obsahem. Duchová stránka je pro vlastní ocenění jeho osobnosti důležitější snad ještě než u panovníků jiných.

Zdeněk Kalista, Karel IV. — jeho duchovní tvář. Praha 1971 (z úvodu)